

hücrelerinden birinin dersane olarak diğerlerinden daha büyük ve daha yüksek kubbeli inşası gerekirken bu gerçekleşmemiştir. Ayrıca caminin önünde yer alması bakımından Mimar Sinan yapısı bazı külliyelerde uygulandığı gibi cami avlusunun bir tarafını sınırlandıran bir yapı geleneğinin temsilcisidir. Yapı bugün kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Hamam. Ketencizâde Ömer Paşa Külliyesi'nin bir hamamı olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Evliya Çelebi Elmalı kasabasında beş hamamdan bahsetmektedir. Bunlardan Bey Hamamı'nın bu külliyenin bir parçası olması muhtemeldir. Ancak yapımlanmış olan plan bilinen Osmanlı hamamları tipolojisine tam uymamaktadır. Sadece sıcaklık kısmı, köşelerinde halvet hücreleri olan dört eyvanlı tiptedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadrî) Efendi Tarihi (haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003, II, 924, 943, 959; *Evliya Çelebi, Seyahatnâme*, II, 69; IX, 278-281; a.e. (Dağlı), II, 42, 49; IX, 142-144; *Ay-vansarayî, Hadikatü'l-cevâmî*, II, 74; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî* (haz. Nuri Akbayan, s.nşr. Seyit Ali Kahraman), İstanbul 1996, IV, 1326; Süleyman Fikri Erten, *Antalya Tarihi*, Antalya 1948, s. 36-37; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1965, II, 39; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1972, I, 609-617; Abdullah Ekiz, *Dünden Bugüne Elmalı*, Antalya 2001, s. 91-103; İsmail Ünal, "Antalya Bölgesindeki Çini Eserler", *TET.D*, XIV (1974), s. 24-26.

SEMAVİ EYİCE

ÖMER b. RESLÂN

(bk. BULKİNİ, Ömer b. Reslân).

ÖMER RÜŞENİ

(bk. DEDE ÖMER RÜŞENİ).

ÖMER SEYFEDDİN

(1884-1920)

Türk hikâyecisi,
dilci ve fikir adamı.

Babasının görev dolayısıyla bulunduğu Gönen'de doğdu. Dağıstan göçmeni bir aileden gelen babası Ömer Şevki Bey binbaşılığa kadar yükselen alaylı bir subaydı. Annesi Fatma Hanım, İsfendiyoğulları'ndan Ankaralı topçu kaymakamı Mehmed Bey'in kızıdır. Öğrenimine Gönen'deki mahalle mektebinde başlayan Ömer Seyfeddin, babasının bulunduğu Ayancık'tan an-

Ömer
Seyfeddin

nesiyle beraber İstanbul'a gelerek dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağına yerleşti. Tahsiline Eyüp Askerî Baytar Rüşdiyesi'nde (1893-1896) ve Edirne Askerî İdâdisi'nde (1896-1900) devam etti. Mektebi Harbiye'de iken 2 Ağustos 1903'te Makedonya'da baş gösteren isyan hareketlerinden dolayı onun bulunduğu son sınıf o bölgede görevlendirilmek üzere erken mezun edildi. Meslek hayatına Kuşadası Piyade Taburu'nda mülâzım-ı sâni olarak başladı. Ancak İzmir'e varmadan taburunun gönderildiği Selânik'te ve Manastır'a bağlı Pirlape'de görev yaptı. Buradaki başarılarından dolayı iki liyakat madalyasıyla ödüllendirildi. İsyanın bastırılmasının ardından bağlı bulunduğu tabur 6 Eylül 1904'te Kuşadası'na döndü. 1907 Temmuzunda İzmir'deki Aydın Vilâyeti Jandarma Alay Mektebi'nin kuruluşunda İtalyan subayı Miralay Tomas'a yardım etmek üzere bu okulun kavâid-i dîniyye hocalığına tayin edildi. Bir ara Köprülü'de Askerî Rüşdiye Mektebi beden eğitimi öğretmenliği görevinde bulunduyorsa da (1909) iki yıl süreyle Balkanlar'daki Velmeççe, Pirlape, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştîp, Babina, Demirhisar, Cum'a-i Bâlâ, Razlık gibi sınır yerleşim yerlerinde çete takibiyle uğraştı. Serez mutasarrıflığı Menlik kazası Razlık kasabası yakınlarında bulunan Yakorit köyünde bölük kumandanlığı yaptı.

Ömer Seyfeddin'in İttihat ve Terakkî ile münasebeti Selânik'e tayin edildiği 1909'dan itibaren başlar. 31 Mart Vak'ası'nı bastırmak amacıyla İstanbul'a gelen Hareket Ordusu'nda o da vardı. Ancak İstanbul'un siyasi-ideolojik havası ve asker-siyaset ilişkisi askerlikten soğumasına sebep oldu. İttihat ve Terakkî'nin maddî desteğiyle çıkan *Genç Kalemler* dergisinde "yeni lisan" hareketini başlattı (II/1, 11 Nisan 1911, s. 1-7). 1911'de, bütün zamanını kültür konularına ayırmak amacıyla Ziya Gökalp'in teşviki ve tazminatının İttihat ve Terakkî tarafından ödenmesiyle ordudan ayrıldı. Fakat Balkan Savaşı'nın patlak vermesi

üzerine yeniden askere çağrıldı ve üsteğmen rütbesiyle Garp Ordusu'nda 39. Alay'ın 3. Tabur'una katıldı (14 Eylül 1912). Komanova'da Sırp'lar'a, Yanya'da Yunanlılar'a karşı savaştı. 20 Ocak 1913'te Kanlıtepe'de Yunanlılar'a esir düştü. Atina yakınlarındaki Nafilyon kasabasında on ay kadar süren esirlik hayatının ardından İstanbul'a döndü (17 Aralık 1913). Bu sıralarda annesi ölmüş, babası tekrar evlenerek İstanbul'dan ayrılmıştı. Kendisini çok yalnız hissederek Ömer Seyfeddin 23 Şubat 1914'te askerlikten ikinci defa istifa etti. Dârülmualimîn'de kıraat, Kabataş Sultânisi'nde edebiyat öğretmenliği görevlerini üstlendi. Aynı yıl İstanbul Dârülfünunu'nda kurulan Tedkikât-ı Lisâniyye Encümeni üyeliğine seçildi. 1915'te Harbiye Nezâreti'nin kültür ve sanat adamları için Çanakkale cephesine düzenlediği geziye katıldı. 1915 yılı sonlarında Besim Edhem Bey'in kızı Câlîbe Hanım'la evlendiyse de bu evlilik üç yıl sürdü. Siyasî ve hususî hayatındaki olumsuzluk, esasen bozulmuş olan sağlığını iyice kötüleştirdi. Manastır yıllarında kumandanı olan Câvid Paşa'nın Kalamış koyundaki yalısını kiraladı. "Münferit Yalı" adını verdiği bu evde tek başına yaşadı. 23 Şubat 1920'de yatağa düştü, 4 Mart 1920'de kaldırıldığı Haydarpaşa Tıp Fakültesi Hastahanesi'nde 6 Mart 1920 tarihinde öldü. Yapılan otopsi sonucunda hastalığının şeker olduğu anlaşıldı. Cenazesi Kadıköy-Kuşdili Mahmutbaba Mezarlığı'na defnedildi. Buranın tramvay garajı haline getirilmesinden dolayı kemikleri 23 Ağustos 1939'da Zincirlikuyu Asrî Mezarlığı'na taşındı.

Çeşitli takma isimler ve rumuzlar kullanan (Tansel, *TK*, sy. 260 [1984], s. 772-783), birçok yayın organında yazıları çıkan Ömer Seyfeddin hikâyeci olarak şöhret kazanmasına rağmen edebiyat âlemine şiirle girmiştir. Tesbit edilebilen ilk şiiri "Lâne-i Garâm"dır (*Pul*, sy. 12 [13 Temmuz 1908], s. 170). Edebiyât-ı Cedîde etkisinin görüldüğü II. Meşrutîyet'ten önceki şiirleri aruzla olup genellikle sone şeklinde ve aşk konusunda yazılmıştır. Aynı dönemde şiire girmeye başlayan sosyal konular 1914'e kadar birkaç şiirinde daha devam eder. 1911'den sonra kelime kadrosunda önemli değişiklikler görülür. Şiirlerindeki asıl değişim ise 1914'te başlar. Daha önce kısmen kullandığı heceyi benimsemiş, sonenin yanı sıra koşmaya da yer vermiştir. 1914 yılına kadar yazdığı şiirler Tevfik Fikret'i hatırlatırken sonrakiler Ziya Gökalp'in yönlendiriciliğini yansıtır. Kurucularından olduğu Şairler Derneği'nin (Haziran

1917) millî edebiyat anlayışıyla hece vezni kullanmak, konuşma diliyle yazmak, İran ve Yunan mitolojisi yerine Türk destanlarından ilham almak gibi ilkelerinin de (Ahmet Hidayet [Reel], bk. bibl.) Ömer Seyfeddin'e ait olduğu anlaşılmaktadır.

İlk hikâyesi 1902'de *Sabah* gazetesinde çıkan "Tenezzüh"tür. Maupassant tarzı diye bilinen giriş, gelişme ve sonuç bölümlmeli, vak'ayı ön plana çıkaran, karakter tahlili ve mekân tasvirini geri planda tutan hikâyeyi Türk okuyucusuna Ömer Seyfeddin tanıtmıştır. Bir kısmını fantezi diye nitelendirdiği tahkiyeli metinlerin ardından şahsî damgasını taşıyan hikâyelerini 1911'deki yeni lisan hareketinden sonra yazmıştır. Hikâyelerinde ilham kaynakları çok çeşitlidir. Öncelikle şahsî hayat tecrübelerinin izlerini taşıyan metinler önemli bir yer tutar. Bunlardan bir kısmını kahraman-anlatıcının bakış açısıyla verdiğinden bunlar kendisiyle ilgili araştırmalarda belge diye kullanılmıştır. "And", "Falaka", "İlk Cinayet", "Kaşağı" gibi hikâyeleri çocukluk yıllarının; "Bomba", "Hürriyet Bayrakları", "Tuhaf Bir Zulüm", "Beyaz Lâle", "Nakarât" gibi hikâyeleri askerlik hayatının yansıması olarak kabul edilmiştir. Hikâyelerinin bir kısmı, I. Dünya Savaşı sırasında Harbiye Nezâreti'nin cephedeki asker ve halkın moralini yükseltecek edebî metinler yazılması isteğine uygun parçalar. Tarih ve kahramanlık temalı bu tür metinler millî bir edebiyat meydana getirme arzusunun tezahürüdür. Yazarın "Eski Kahramanlar" üst başlığıyla çıkan hikâyelerinin tamamı bu bağlamda düşünülebilecek niteliktedir. Bazı hikâyelerini ise sosyal ve siyasal konulardaki düşüncelerini ortaya koymak amacıyla yazmıştır. "Ashâb-ı Kehfimiz", "Mehdî" gibi hikâyelerinin bazı kısımları gazete yorum-haberlerini andırmaktadır. Hikâyelerinin önemli bir kısmında ironi diğer özellikleri ikinci planda bırakacak kadar belirgindir. "Kurbağa Duası", "Perili Köşk", "Keramet", "Nezle" gibi hikâyelerinde toplum hayatının bön-lük, cehalet ve taassuptan dolayı gülünçleşen taraflarını ortaya koyar. Toplumda açık-göz, şarlatan kimselerle ilgili "Karmanyolacılar" ile Efruz Bey tipi etrafındaki hikâyelerinde de ince alay ve nükte biçiminde bir mizah anlayışı vardır. "Nâdan", "Çakmak", "Bir Hayır" gibi hikâyelerinin atasözü, halk hikâyesi, destan, masal gibi edebiyat ürünlerinden ilham alınarak yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu hikâyeleri Ziya Gökalp'in düşünceleri doğrultusunda kurulan Halka Doğru Cemiyeti'nin misyonuyla ilgili görmek gerekir. "Nezle" gibi ağır

taklitleri görülen örneklerin dışında süs-süz bir üslup hikâyelerindeki ortak özelliktir. II. Meşrutîyet sonrası hikâyelerinde eğitici bir düşünceyle topluma yön verme gayreti hissedilir. Hikâyelerinde mekânın yurt sathına yayılmış genişliği dikkati çeker. Karakter ve tip yaratmada da başarıları olan yazar "Ferman", "Kütük", "Vire", "Teselli", "Pembe İncili Kaftan", "Başını Vermeyen Şehid", "Kızılma Neresi?", "Büyücü", "Teke Tek", "Topuz", "Diyet" gibi hikâyelerinde Türk tarihinden aldığı ve ideal insan olarak işlediği kahraman tipini ortaya koyar. "Hürriyete Lâyk Bir Kahraman", "Asilzadeler", "Bilgi Bucağında", "Tam Bir Görüş", "İnat", "Sivrisinek" gibi hikâyelerinde II. Meşrutîyet sonrası fikrî ve siyasî yönelişlerdeki olumsuzlukları göstermek üzere Efruz Bey adıyla çizdiği şarlatan tipini; "Mermer Tezgâh", "Tütün", "Dama Taşları", "Makul Bir Dönüş", "Acaba Ne idi?" gibi hikâyelerinde ise gündelik hayatın içinde yaşadığı iddiasız, ârif, babacan Câbi Efendi tipini canlandırmıştır. Efruz Bey ve Câbi Efendi tipleri etrafındaki hikâyeleri romana geçme arzusu olarak yorumlanabilir. Sağlığında "Ashâb-ı Kehfimiz" içti-mâi roman, "Efruz Bey" fantezi roman tanımlamasıyla yayımlanmıştır. Romana en yakın eseri ise bitiremediği "Yalnız Efe"-dir. Yazarın "tekellümi hikâye" diye nitelendiği "Pamuk İpliği" ve sağlığında sahnelendiği bilinen "Mahcupluk İmtihanı" adlı mizahî bir kalem tecrübesi de vardır.

Ömer Seyfeddin'in önemli bir cephesi de dilciliğidir. Selânik'te *Genç Kalemler* dergisinde on altı bahis halinde yayımlanan "Yeni Lisan" yazısı, Türk dili ve edebiyatına yeni bir rota çizer. Bu yazıda eski lisan konuşulmayan, Latince ve İbrânice gibi yalnız ilgili kişilere hitap eden ölü bir dil olarak nitelenmektedir. Ona göre Türkçe'ye aynı din ve medeniyet dairesindeki Arapça ve Farsça'dan kelime girmesi doğaldır, fakat edebiyat ve sanat gayretiyle gelen "tezeyyün" fikrinin beraberinde getirdiği Arapça ve Farsça kuralları Türkçe'nin düzenini bozmuştur. Tamamen yapay bir hale gelmesine rağmen fiillerin ve çekimlerin korunmuş olması Türkçe'nin aslına döndürülebileceğinin göstergesidir. Dildeki yabancı kuralların tasfiyesi gerekir, ancak bu, Türk Derneği'nin görüşleri doğrultusunda Türkçe'yi Doğu Türkçesi'ne benzetmekle yapılamaz. Halkın diline yerleşmiş Arapça, Farsça kelimeler terk edilmemeli, konuşulmakta olan İstanbul Türkçesi yazı dili için esas alınmalıdır. Türk edebiyatının Şark'a ve Garb'a doğru yönelen iki devresi de birer taklitten ibaret

olup millî bir edebiyata ihtiyaç vardır (ayrıca bk. MİLLÎ EDEBİYAT AKIMI). Ömer Seyfeddin'in Diyarbakir'deki *Dicle* gazetesinde "Yeni Lisan" adıyla yayımlanmış bir makalesi daha vardır (sy. 23, 4 Ağustos 1327/17 Ağustos 1911, s. 1-3). İlk Osmanlı Türk-lüğü ile sınırlı ve halkçı bir dil anlayışıyla yazılmışken ikincisi bütün Türklüğe yönelik milliyet merkezli bir dil anlayışını ifade eder. Bu fark Ziya Gökalp'le tanışmasına bağlanabilir. İstanbul ağzını bütün Türk-lüğün yazı dili yapma fikri daha önce Gas-pıralı İsmâil ve Hüseyinzâde Ali Turan tarafından ortaya atılmıştır. Aynı görüşleri Ömer Seyfeddin ile birlikte Ziya Gökalp de tekrarlamış ve *Türkçülüğün Esasları*'nda daha sistematik hale sokmuştur.

Ömer Seyfeddin ilk kalem tecrübesine fennî yazılarla başlamış (Mart 1902), bu yazıların konuları arasında cimnastik, ev ve aile hayatı, çocuk terbiyesi, kadın, eğitim, siyaset, Türkçe ve Türkçe'nin sadeleştirilmesi, edebî şahsiyetler, edebiyat ve edebiyatın millileştirilmesi gibi meseleler yer almıştır. Genç Kalemler Tahrir Heyeti adına Ziya Gökalp ve Ali Canip'le (Yöntem) birlikte yazdıkları *Vatan! Yalnız Vatan ...* adlı kitapçıkta (Selânik 1911) millet ve milliyet gibi kavramları reddeden masonluğun tehlikesine dikkat çekmişlerdir. Yazarın aynı günlerde yayımlanan "Primo Türk Çocuğu" adlı hikâyesi de bu risâledeki fikirler doğrultusundadır.

Ömer Seyfeddin siyasî kanaatleri itibarıyla İttihat ve Terakkî mensubudur. "Yeni Lisan" adlı makalesiyle dilin millileştirilmesi üzerinde geniş bir tartışma zemini başlatınca Ziya Gökalp'in dikkatini çekmiş, Gökalp "görgüsüyle idealist, kabiliyetiyle realist olan" Ömer Seyfeddin'de aradığı yazar tipini bulmuştur. Ömer Seyfeddin de Gökalp'in sohbetlerinde yaşadıklarını sistemleştirilmiş olarak görür. Yazılarını yayımladığı dergilerin bir kısmı İttihat ve Terakkî Cemiyeti ile organik bağ içindedir. Zaman zaman bir kadro adamı olarak İttihat ve Terakkî'nin propagandasını yapan yazılar ve risâleler de yazar Ömer Seyfeddin 1914'te yayımlanan *Herkes İçin İctimâiyat: Ticaret ve Nasip, Yarınki Turan Devleti, Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi* adlı risâlelerinde bir taraftan Ziya Gökalp gibi partiler üstü bir anlayışla Türklüğün uyanışı ve uzak hedefleri için fikrî meselelerle ilgilenirken diğer taraftan *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset*'te günlük siyasî olayları dikkate alan bazı propaganda cümlelerine yer vermiştir. İttihat ve Terakkî Cemiyeti kapandıktan sonra kaleme aldığı "Efruz Bey"de

bazı aydınlarla birlikte İttihat ve Terakki içindeki çeşitli anlayışları da hicvetmiştir.

Eserleri. Ömer Seyfeddin'in sağlığında şu kitapları basılmıştır: *Vatan! Yalnız Vatan ...* (Selânik 1911), *Herkes İçin İçtimâiyat: Ticaret ve Nasip* (1914), *Yarınki Turan Devleti* (1914), *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi* (1914), *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* (1914), *Turan Masalları: İhtiyarlık mı Gençlik mi?* (1914 ?), *Ashâb-ı Kehfimiz* (1918), *Harem* (1918), *Efruz Bey* (1919). Onun şiirlerini ilk defa Fevziye Abdullah Tansel kitap haline getirmiştir (Ömer Seyfettin'in Şiirleri, Ankara 1972). Hikâyelerini ilk toplayan Ali Canip Yöntem'dir (Ömer Seyfettin Külliyyatı, I-IX, İstanbul 1938). Bu yayın Şerif Hulusi Sayman tarafından gözden geçirilip notlarla birlikte tekrar basılmıştır (I-X, İstanbul 1950). Daha zenginleştirilmiş bir derleme Ömer Seyfettin'in Toplu Eserleri'dir (haz. Tahir Alangu, I-XI, İstanbul 1962-1964). Hikâyeleri daha sonra farklı tasniflerle pek çok defa basılmıştır. Hikâyeleri ve diğer yazılarıyla birlikte ilk külliyyat Ömer Seyfeddin: Bütün Eserleri adıyla çıkmıştır (haz. Muzafer Uyguner, I-XVII, Ankara 1970-1997). Ömer Seyfeddin'in yazdıkları ve hakkında yazılanlar tam künye halinde Müjgan Cumbur tarafından derlenmiş, bu bibliyografyaya girmeyen metinleri çeşitli notlar ve açıklamalarla birlikte Nazım H. Polat kitap haline getirmiştir (bk. bibl.). Bu yayınlardaki bütün metinler önce tür, ardından kronolojik sıralama esasına göre Hülya Argunşah tarafından Ömer Seyfettin-Bütün Eserleri adıyla yedi ciltlik bir külliyyatta toplanmıştır (İstanbul 1997-2001). Adı geçen çalışmalara rağmen kütüphanelerin süreli yayın koleksiyonlarındaki noksanlar ve pek çok takma ad kul-

lanmış olması sebebiyle yine de Ömer Seyfeddin külliyyatının tamamlandığı söylene-
mez. Ömer Seyfeddin'in diğer bir hizmet alanı tercümelerdir. Millî edebiyatların oluşumunda destanların rolüne dikkat çekmek amacıyla "Kırk Kız" ve "Koroğlu Kimdi?" gibi destan metinleri üzerinde çalıştığı sırada Kalevala ve İlyada'ya çevirmiştir (1918). Neşri yarım kalan bu metinlerden başka Batı edebiyatına ait Fransızca üzerinden çevirdiği yirmi bir kalem tecrübesi daha bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri I: Hikâyeler* (haz. Hülya Argunşah), İstanbul 1999, hazırlayanın Sunuş'u, s. 5-12; Ruşen Eşref [Ünaydın], *Diğerleri ki*, İstanbul 1334, s. 241-244; Ali Canip Yöntem, *Ömer Seyfeddin (1884-1920): Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler* (İstanbul 1935), İstanbul 1947, s. 5-46; Tahir Alangu, *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, İstanbul 1968; H. Fethi Gözler, *Ömer Seyfettin-Bütün Yönleriyle*, İstanbul 1976; Sadık K. Tural, "Ömer Seyfeddin'in Hayatı ve Eserleri", *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*, İstanbul 1984, s. 9-39; Müjgan Cumbur, "Ömer Seyfettin'in Hayatı ve Eserleri", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Ankara 1985, s. 1-18; a.mlf., "Ömer Seyfettin Bibliyografyası", a.e., s. 113-180; Fevziye Abdullah Tansel, "Doğumunun Yüzüncü Yılı Dolayısıyla Ömer Seyfeddin'in Hayat Çizgisi İlk Eser ve Şiirleri", a.e., s. 51-72; a.mlf., "Ömer Seyfeddin'in Kulandığı Ad, Mahlas ve Remzler", *TK*, sy. 260 (1984), s. 772-783; Nazım H. Polat, *Külliyyatına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfeddin*, İstanbul 1998; Ömer Faruk Huyugüzel, *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*, İzmir 2004, s. 208-223; Necati Mert, *Ömer Seyfettin: İslâmcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar*, İstanbul 2004, s. 121-127; Şerif Aktaş, "Millî Edebiyat Dönemi (1911-1923)", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 2006, III, 187-272; Ahmet Hidayet [Reel], "Şairler Derneği", *SF*, sy. 1352 (1917), s. 348-350; İsmail Parlatur, "Ömer Seyfettin", *TA*, XXVI, 261-266; Mustafa Kutlu, "Ömer Seyfeddin", *TDEA*, VII, 182-187.

NAZIM H. POLAT

ÖMER b. ŞEBBE

(bk. İBN ŞEBBE).

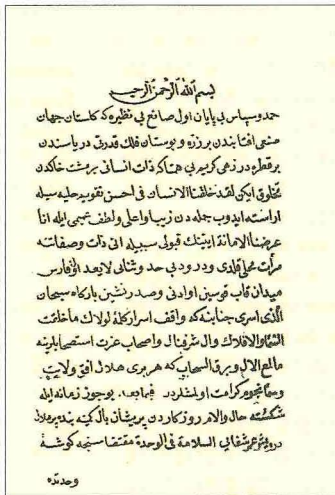
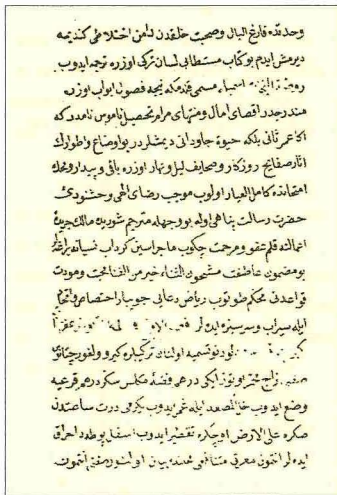
ÖMER ŞİFÂÎ EFENDİ

(ö. 1155/1742)

Osmanlı hekimi.

Aslen Sinoplu fakih ve mutasavvıf bir ailenin çocuğu olan Ömer Şifâî'nin küçük yaşta kaybettiği babası İstanbullu Şeyh Hasan Efendi diye tanınmaktadır. Gençliğinde Konya'ya giderek Mevlevî tarikatına girdi ve çilesini İstanbul Yenikapı Mevlevihânesi'nde doldurduktan sonra tıpla ilgilenmeye başladı. Eserlerinde künyesini Ebû'l-Abbâs, nisbesini Mevlevî, Derviş, Dede ve Bursevî şeklinde zikretmektedir. Mazhar Osman, tıbbî bilgisini ilerletmek amacıyla Suriye ve Mısır'ı dolaşan Ömer Şifâî'nin asıl bilgisini Şam'da Hanne adlı bir Müsevî'den tahsil ettiğini, ardından Avrupa'ya giderek tıp alanındaki yeni gelişmeleri öğrendiğini belirtir (bk. bibl.). Ömer Şifâî, daha sonra Kahire'de tanıştığı bir Halvetî şeyhinin telkiniyle seyahatten vazgeçip Bursa'ya yerleşti, bir süre sonra Yıldırım Dârüşşifâsı'nın başhekimliğine tayin edildi; bu sırada Ali Münşî'ye hocalık yaptığı bilinmektedir. Vefatında eski Bursa Mevlevihânesi'nin karşısındaki Pınarbaşı Mezarlığı'na defnedildi. Ömer Şifâî, Avrupa'daki gezileri sırasında öğrendiği Latince ile Batı tıbbını takip ederek özellikle Rönesans'ın büyük hekimi Paracelsus'un etkisinde kalmış ve onunla diğer Batılı yazarlardan yaptığı tercümelerle Osmanlı tıbbına ve kimyanın tıpta uygulanmasına katkı sağlamıştır.

Eserleri. 1. *el-Cevherü'l-ferîd fî tibbî'l-cedîd*. Paracelsus'tan faydalanılarak 1702-1703'te yazılmış yirmi beş kadar basit ve bileşik ilâcın hazırlanış, kullanım ve etkilerini içeren bir çalışma olup özellikle damırtma işlemlerinde kullanılan kimya aletleri bakımından önem taşımaktadır. Kütüphanelerde çeşitli yazmaları bulunan eserin (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Tıp, nr. 78; İÜ Ktp., TY, nr. 7107; Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 1020; Nuruosmaniye Ktp., nr. 3497, 3498) bir nüshasını Çorum Hasan Paşa İİ Halk Kütüphanesi'nde (nr. 2915/3) *Müfredât-ı Tıb* adıyla kayıtlı olduğu tesbit edilmiştir. 2. *Minhâcû's-şifâî fî tibbî'l-kimyâî*. Paracelsus'tan yapılan tercümeler ve bazı Avrupalı yazarlara ait ikinci elden alıntı bilgilerle meydana getirilen, sular, uçucu gazlar, civa, balsam ve pan-

Ömer Şifâî
Efendi'nin
*Rauzatü'n-
necât*
adlı eserinin
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Hamidiye,
nr. 1020/2)